

Пре тридесет и више година, када сам био студент завршне године економије, само најмање амбициозни међу мојим колегама из класе јурили су каријере у свету финансија. Чак и тада, инвестиционе банке су пружале бољу зараду него просвета или државна служба – али не баш много бољу – но сви су ионако знали да је банкарство, па, досадно.

Наравно, у годинама које су уследиле, банкарство је постало све осим досадног. Цветало је мешетарење, зараде су отишле у вис, одвлачећи многе од најбољих и најбистријих младих људи нације (у реду, нисам толико сигуран за оно “најбољих”). И били смо уверени да је наш гигантски финансијски сектор кључ нашег напретка.

Међутим, уместо тога, финансије су се претвориле у чудовиште које је појело светску економију.

Недавно су економисти Томас Филипон и Ариел Решеф објавили студију која би могла бити насловљена “Успон и пад досадног банкарства” (заправо, насловљена је “Зараде и људски капитал у финансијској индустрији Сједињених Држава, 1909 – 2006”). Они су показали да је банкарство у Америци током протеклог века прошло кроз три ере.

Пре 1930. године, банкарство је било узбудљива индустрија у коју су биле укључене многе изузетно значајне личности, које су изградиле огромна финансијска царства (од којих се за неке испоставило да су утемељена на превари). Овај залет финансијског сектора довео је до сталног повећавања задуживања: удео дуговања домаћинстава у БДП-у се готово удвостручио између Првог светског рата и 1929. године.

Током ове прве ере високих финансија, банкари су у просеку били много боље плаћени него њихове колеге у осталим индустријама. Али, финансије су изгубиле своју гламур

када је банкарски систем пропао током Велике депресије.

Банкарски сектор који је изникао након колапса био је чврсто регулисан, много мање узбудљив него што је то био пре Депресије, и далеко мање уносан за оне који су њиме управљали. Банкарство је постало досадно, делом и због чињенице да су банкари били веома уздржани када је у питању позајмљивање. Задуживање домаћинстава, које је драстично смањило свој удео у БДП-ју током Депресије и Другог светског рата, остало је далеко ипод нивоа из тридесетих.

Звучи необично, али ова ера досадног банкарства такође је била и ера запањујућег економског напретка за многе Американце.

Међутим, после 1980. године, како су почели да дувају другачији политички ветрови, многа ограничења у погледу пословања банака су укинута – а банкарство је опет постало узбудљиво. Задуживање је почело стално да расте, полако стигавши до нивоа удела у БДП-у из 1929. А финансијски сектор почео је да поприма огромне размере. До средине ове деценије, сачињавао је трећину свих корпоративних профита.

Како су се одвијале ове промене, тако су финансије поново постале високо исплатива каријера - спектакуларно исплатива за оне који су изградили нова финансијска царства. Заиста, скок зарада у финансијама имао је је важну улогу у настанку другог америчког “позлаћеног” доба.

Није ни потребно поменути да су нове звезде биле уверене да су своје богатство заиста и заслужиле. “Мислим да резултати које је наша компанија постигла, а која је и извор највећег дела мога богатства, оправдавају оно што сам ја стекао”, изјавио је Сенфорд Вејл 2007, годину дана након свог повлачења из “Ситигрупе”. И многи од економиста су се сложили.

Само је неколико људи упозоравало да овај пренадувани финансијски систем може лоше да заврши. Један од најугледнијих пророка био је Рагхурам Раџан са чикашког универзитета, бивши главни економиста ММФ-а, који је 2005. године на конференцији истакао да стални раст финансијског сектора повећава ризик од “катастрофалног краха”. Међутим, други учесници на конференцији, укључујући и Лоренса Самерса,

садашњег директора Националног економског савета, изругивали су се Раџановој забринутости. А онда је стигао крах.

Много онога што је деловало као успех финансијског сектора, сада се показало као илузија. (Акције “Ситигрупе” изгубиле су више од 90% своје вредности након што је г. Вејл честитао себи.) Што је још горе, рушење финансијске куле од карата довела је до разарања остатка економије, па светска трговина и индустријска производња бележе много бржи пад него у време Велике депресије. Такође, катастрофа је довела до позива за много већом регулацијом финансијске индустрије.

Али мој утисак је да креатори политике и даље размишљају углавном само о реорганизацији надзорних банкарских органа. Они уопште још нису спремни да ураде оно што је потребно – а то је да банкарство опет учине досадним.

Део проблема је у томе што би досадно банкарство значило и сиромашније банке, а финансијска индустрија и даље има много пријатеља на високим позицијама. Али то је такође и питање идеологије. Упркос свему што се догодило, много људи на позицијама моћи и даље брка финансијске егзибиције са економским напретком. Може ли се њихово мишљење променити? Хоћемо ли наћи вољу да спроведемо озбиљне финансијске реформе? Ако је не пронађемо, тренутна криза неће бити само једнократна; она ће постати наша будућност.

(Текст прузет из Њујорк тајмса, <http://www.nytimes.com/2009/04/10/opinion/10krugman.html?hpw>)